

MANGFOLDIG- HEDENS VENSTRE VINDER VALGET I 1997

Essay

Af Søren Kolstrup

Venstrefløjen i Frankrig vandt valget til Nationalforsamlingen i juni 1997 med 320 pladser – pænt over de 288 som er nødvendige for at kunne erobre regeringsmagten. En venstrefløjsregering ledet af Lionel Jospin og bestående af socialistpartiet, kommunisterne, borgernes republikanske bevægelse, venstredikale og miljøpartiet De Grønne så dagen lys og formulerede et alternativ til 1990'ernes nyliberalt prægede dagsorden.

Den franske udvikling var bemærkelsesværdig for 1990'erne. Ikke fordi et socialdemokratisk parti vandt regeringsmagten, som var hovedtendensen i 1990'erne, men fordi socialistpartiet valgte at skabe en venstrefløjsalliance før valget og derefter sikre en venstrefløjsregering med et socialistisk præget program. Alliancen var groet frem i årene 1995 til 1997 på skuldrene af omsiggribende strejker og demonstrationer mod sociale nedskæringer med inddragelse af brede sociale lag i befolkningen – også arbejdsløse og udsatte borgere.

Det røde flertal i Frankrig udstak en politisk kurs, der var på kollisionskurs

med store dele af 1990'ernes strømninger. Hvor der overalt i EU lød krav om at sikre vækst og stabilitet gennem kontrolleret inflation og solide offentlige budgetter ledsaget af en udbudsøkonomi, der gjorde lønarbejderne jobparate evt. gennem kompetenceløft, insisterede mangfoldighedens venstre på et klassisk socialdemokratisk program fra dag ét. Det overordnede mål var økonomisk og social lighed gennem krav om fuld beskæftigelse og nye sociale rettigheder til alle borgere, herunder en særlig indsats mod social eksklusion. Demokratisering af det økonomiske liv stod ikke længere på socialistpartiets aktuelle dagsorden – også i Frankrig satte de nyliberale vinde sig spor – men socialistpartiet forsvarede sammen med de øvrige partier i venstrefløjsalliancen indædt fællesje af fransk infrastruktur.

Omfordeling og sanering af statens gæld

Der var spændinger internt i mangfoldighedens venstre: nogle partier var som socialistpartiet tilhængere af EU's udbygning, andre, som borgernes republikanske bevægelse og kommunisterne, var imod. Socialistpartiet ville underordne sig EU's stringente budgetkrav om et statsunderskud under 3 pct. af BNP, kommunisterne og borgernes republikanske bevægelse krævede derimod opgør med EU's økonomiske politik. Tilsyneladende var venstrefløjsregeringen dømt til fiasko og et opslidende rivegilde. Alligevel blev der udviklet en formel for den økonomiske politik, som udgjorde den nødvendige lim, der holdt regeringen sammen. Løsningen var en radikal omfordelingspolitik, hvis provenu skulle sikre en velfærdspolitisk fremrykning og begrænse statsgælden. Dette blev ledsaget af ideen om at lade alle arbejdssøgende deles om det nødvendige arbejde.

Mangfoldighedens venstre gav sig umiddelbart efter sin tiltræden i kast med at indfri de afgivne løfter i et hektisk tempo frem til 2000/2001. En Robin Hood-politik så dagens lys. To instrumenter blev taget i anvendelse: Beskatningen af de mindst bemidlede og lavtlønnede blev lempet markant og erstattet af skat på kapital, spekulationsgevinster og topindkomster. Om-sætningsafgiften VAT blev reduceret, ligesom de tidligere lønmodtagerbidrag til sundhedsvæsenet blev næsten fjernet og erstattet af indtægter fra den franske velfærdsskat (CGS), der med udgangspunkt i borgerens indkomstgrundlag blev hævet fra 3.5 pct. til 7.5 pct. Som det nok mest iøjenfaldende og kontroversielle blev selskaber med et årligt salg på mere end 50 mio. francs påført en særskat i årene 1997 til 1999. Der blev indført skat på opsparing, ligesom skatten på aktieoptioner blev hævet fra 40 til 50 pct. og en særlig rigmandsskat så dagens lys. Nu skulle de bredeste skuldre bære de tungeste læs. Her var tale om klassisk socialdemokratisk politik. De øgede statsindtægter

og en opadgående konjunktur åbnede for en skattefinansieret velfærdseks-pansion, alt mens statens underskud og gæld blev reduceret år for år frem til 2002. Statsbudgettet bestod i de første regeringsår sikkert EU's lakmusprøve.

Kampen for fuld beskæftigelse

Kapitalismen kan ikke af sig selv levere fuld beskæftigelse, heller ikke under en højkonjunktur, lød Jospins filosofi. Det var ud fra denne præmis, Jospin-regeringen stillede forslag om 700.000 nye jobs til unge efterfulgt af krav om en 35 timers arbejdsuge. 1990'ernes omsiggribende tendens til udbudsøkonomi og aktivering af ledige med vægt på den enkeltes pligter blev foreløbig afvist i Frankrig til fordel for samfundsskabte job til overenskomsten eller den lovfæstede mindsteløn.

Der blev oprettet jobs af mindst 4 års varighed inden for uddannelse, sport, miljøbeskyttelse og turisme i tæt samarbejde med almennyttige foreninger og lokale myndigheder. Alle de nye jobs blev aflønnet til lidt over mindstelønnen, så man undgik social dumping. I sommeren 2001 blev jobprogrammet udvidet for endnu en periode, denne gang på seks år. Heri lå også en indirekte tilståelse: De nye jobs udgjorde løsninger her og nu for de unge, men deres evne til at fungere som et brohoved til det markedsbaserede arbejdsmarked var begrænset.

Kravet om en 35-timersuge med fuld lønkomensation udgjorde regeringens vigtigste arbejdsmarkedspolitiske flagskib. Loven blev vedtaget i 1998 med en indfasning over to år. Regeringen søgte at tage brodden af den borgerlige modstand ved først at tilbyde klækkelige nedslag i arbejdsgivernes bidrag til socialforsikringen, hvis de indførte 35 timersugen umiddelbart. Dernæst fik arbejdsgiverne i 2000 mulighed for inden for et årligt loft på 1.600 timer at indføre overtid og undertid i løbet af den enkelte uge uden overtidsbetaling. De 35 timer udløste langt fra de 600.000 nye jobs som planlagt, men de veluddannede, i nogen grad de faglærte og kvinderne opfattede reformen som et absolut fremskridt, mens grupper af lavtlønnede så med skepsis på reformen, fordi deres mulighed for at supplere indtægten med overarbejdspenge blev begrænset eller forsvandt.

Nye sociale rettigheder for socialt udsatte, ledige og syge

Straks ved overtagelsen af regeringsmagten i 1997 introducerede Jospin loven mod social eksklusion. Alle fattige og udsatte borgere skulle løftes frem til at kunne deltage i samfundslivet. Der blev igangsat målrettede hjælpeprogrammer for særligt sårbare personer på arbejdsmarkedet, som ikke blev fanget op

af den almindelige arbejdsmarkedslovgivning. Hertil kom øget hjælp til husleje efter behov og garanteret adgang til elektricitet, vand, varme og telefon, hvis en transgbedømmelse havde konstateret indkomstsvigt. Endelig fik familier med skolesøgende børn og en månedlig indkomst under 11.600 franc firedoblet den særlige bonus ved skoleårets begyndelse – fra 420 til 1.600 franc. Denne lovgivning passede som fod i hose til regeringens overordnede plan for social retfærdighed og en udvidelse af de mindrebedmiledes købekraft. Arbejdsløshedsdagpengene blev hævet med 6 pct., der oprettedes en velfærdsfond på en milliard franc for ledige med særlige behov, og de arbejdsløses organisationer fik rådgivende status ved implementering af loven. Endelig blev mindstelønnen hævet med godt 4 pct., og alle ledige med 40 år i socialforsikringssystemet fik en tilbagetrækningsmulighed. Den offentlige støtte i eget hjem til ældre med funktionsnedsættelse blev udvidet til de fleste borgere, ligesom alle borgere skulle have adgang til de samme sundhedsydelse og en bolig til overkommelig husleje. Frankrig var vidne til en fortættet reformbølge.

Den mest omfattende velfærdsændring var indførelse af en (næsten) universel sygesikring. Jospin-regeringen havde arvet et sundhedssystem, hvor store grupper af borgere med lave indkomster og ustabil beskæftigelse ikke var i stand eller villige til at betale for en tillægssygeforsikring, der var forudsætningen for at modtage fuld sygehjælp. Hertil kom unge, fraskilte, arbejdsløse, personer i usikre jobs og indvandrere, som kun i begrænset omfang var dækket af det franske sundhedsvæsens basisforsikring. Det var dette stormaskede system, der i sommeren 1999 blev ændret til en finmasket organisering, som sigtede mod høje sundhedsydelse til alle borgere.

Basisforsikringen sikrede efter reformen adgang for alle franske borgere til vederlagsfrie sundhedsydelse. Dernæst fik alle borgere med en indtægt på under 534 euro om måneden fri adgang til en tillægssygeforsikring. Det var en ordning, som i et hug bragte alle uden for arbejdsmarkedet eller med et ustabilt arbejdsliv op på niveau med de borgere, der selv betalte til en tillægssygeforsikring. For at sikre en progressiv og stabil finansiering af den offentlige sygesikring blev både den nye tillægssygeforsikring og basisforsikringen finansieret over det særlige skattesystem CGS, mens de lønafhængige præmier blev næsten afskaffet. Jospin-regeringens reformering af sundhedssystemet bevægede sig bort fra Bismarck-modellens favorisering af alle med fast arbejde og hen mod en skandinavisk velfærdsmodel med vægt på skattefinansiering og universalisme.

Retten til en bolig var det sidste store rettighedskrav, som mangfoldighedens venstre søgte at indfri. Alle kommuner i Frankrig skulle bidrage til at finansiere socialt boligbyggeri og fremme en miljøvenlig byplanlægning, som

Socialisten Lionel Jospin, f. 1937, ledede 1997-2002 den franske regering, der byggede på en bred venstrefløjsalliance med et socialistisk præget program.

sikrede borgeren de samme udfoldelsesmuligheder uanset bopæl. I december 2000 pålagde staten alle kommuner med over 3.500 indbyggere, som var en del af en bymæssig bebyggelse på mindst 50.000 indbyggere og mindst en stor kommune, at tilvejebringe et socialt byggeri svarende til 20 pct. af den samlede boligmasse. I den tætbebyggede hovedstadsregion Ile-de-France blev kravet skærpet til at gælde kommuner helt ned til 1500 indbyggere. Hvor andre lande i 1990'erne solgte ud af offentligt og socialt boligbyggeri, gik Frankrig den modsatte vej.

Nye borgerrettigheder for kvinder, fædre, børn og homoseksuelle

Mangfoldighedens venstre stod bag en stribe af nye borgerrettigheder, der insisterede på ligestilling uanset køn og seksualitet. En forfatningsændring den 6. juni 2000 banede vejen for Nationalforsamlingens tilslutning til ligestillingsloven, som gav kvinder adgang til at opstille på halvdelen af en given valglistes pladser. Fri distribution af svangerskabsforebyggende piller til alle teenagere – på anmodning! – var i det katolsk prægede Frankrig en opsigtsvækkende beslutning. Franske fædre fik adgang til 11 dages ekstra orlov udover de 3 eksisterende ved et barns fødsel – 18 ved flere børns fødsel – som skulle realiseres senest 4 måneder efter at det nye familiemedlem var kommet til verden. Også en homoseksuel partner kunne ansøge herom. Efter iltre dis-

kussioner vedtog Nationalforsamlingen den 13. oktober 1999 loven om homoseksuelle pars rettigheder. For mangfoldighedens venstre var det en særlig triumf, at socialisten Bertrand Delanoë, der i foråret 1998 stod offentlig frem som homoseksuel, vandt borgmesterposten i Paris i alliance med De Grønne i marts 2001 efter 100 års borgerligt styre. Delanoë beklædte borgmesterposten frem til 2014.

Privatisering men forsvar for egen infrastruktur

Tesen om mangfoldighedens venstre som en socialistisk præget regering opvejes i nogen grad af regeringens mange privatiseringer. Alle tidligere påbegyndte privatiseringer af fransk industri blev uden mindste undtagelse fuldendt under Jospins ledelse, sågar venstrefløjens gamle kronjuvel Renault blev opgivet. 1990'ernes gennemgribende krav om privatisering, opmuntret af EU-direktiver om markedsåbninger, skyllede også ind over Frankrig, men med en bemærkelsesværdig undtagelse. Mangfoldighedens Venstre sikrede – efter armlægning med EU – at al infrastruktur som lovet i valgkampen forblev 100 på offentlige hænder (med et par mindre indrømmelser til EU om markedsåbninger). Den overskudsgivende og nationalt landsdækkende Banque Postal, et sideskud til det franske postvæsen, forblev til eksempel på offentlige hænder og eksisterer i skrivende stund stadig som et offentligt guldæg.

Mod nederlaget

Det tegnede lyst for mangfoldighedens venstre. Regeringen førte en økonomisk politik, der både fremmede lighed, jobvækst og social retfærdighed og befandt sig inden for EU's logik. Udviklingen nåede imidlertid et vendepunkt den 29. marts 2000, da Lionel Jospin så sig nødsaget til at tildele Laurent Fabius fra socialistpartiets højrefløj posten som finansminister. Fabius, af venstrefløjen opfattet som Frankrigs svar på Tony Blair, fik mandat til at justere den økonomiske politik med skattelettelse og en forsigtig aktiveringspolitik for at komme arbejdsgiverne og midtervælgerne i møde. Den nye kurs mindskede statens indtægter og ondt blev værre, da højkonjunkturen i 2001 slog over i begyndende recession. Det planlagte underskud på statsbudgettet landede i 2002 på over de 3 pct. og ikke som planlagt 1.4 pct. Regeringen kunne til nød tjene to herrer, de nationale lønarbejderinteresser og EU, men det var vanskeligt samtidig at indfri de borgerlige krav om skattelettelse. Mangfoldighedens venstre begyndte at gå op i limningen, og venstrefløjen tabte eftertrykkeligt valget i 2002.

Mangfoldighedens venstre satte sig spor

Det røde flertal knækkede sammen inden valget i 2002. Udnævnelser af Laurent Fabius som finansminister og regeringens tilnærmelse til en borgerlig økonomisk politik med vægt på skattelettelser (dog mest til små indtægter) og en lempelig aktivering af ledige, skabte opløsning i venstrefløjsalliancen.

Tilbage står, at Jospin-regeringens kamp for lighed og en jobskabende politik viste et alternativ til 1990ernes dominerende neoliberalisme. Også i ideologisk henseende var mangfoldighedens venstre et særsyn i samtiden. Alliancens ledende kraft, socialistpartiet, førte sig frem som EUs mest venstreorienterede regering og fremhævede socialistiske værdier som naturlige pejlemærker for en socialt retfærdig politik.

Mangfoldighedens venstre blev mere end en parentes i historien. 35-timers ugen blev efter 2002 godt nok gennemhullet af arbejdsgiverne og de efterfølgende borgerlige regeringer, men sundhedsreformens skattefinansiering bestod, de nye normer for arbejdstid blev fortsat et fælles referencepunkt for fagforeningsaktivister og de ny borgerrettigheder for kvinder og minoriteter blev fastholdt, selv om de kom under beskydning af samfundets højrekræfter.¹

Noter

1. Ben Clift, *French Socialism in a Global Era*, New York/London: 2003 behandler erobringen af et økonomisk råderum gennem omfordelingspolitik. Den økonomiske politik er ligeledes behandlet i W. Merkel, A. Petring, C. Henkes, C. Egle, *Social Democracy in Power*, New York: 2008. Socialistpartiets politiske nyorientering jf. Sebastian Budgen sep/oct., French Fiasco, *New Left Review* nr. 17, 2002, især side 40. Henvisningen til Jospin stolthed over at være leder af den mest venstreorienterede regering i Europa jf. Cécile Amar et Ariane Chemin, *Jospin & Cie. Histoire de la gauche plurielle*, Paris: 2002. Det sociale oprør som baggrund for Mangfoldighedens venstre er behandlet i følgende: jf. Charles Sowerwine, *France since 1870. Culture, Society and the making of the Republic*, New York: 2009. Serge Halimi, *Les nouveaux chiens de garde*, Paris: 1997. Marie Agnès Combesque, *Ca Suffit! Histoire du mouvement des chomeurs*, Librairie Plon: 1998. Lovgivningen om sociale rettigheder jf., <https://www.legifrance.gouv.fr/> 9/03-2019, socialisternes program jf. *Programme du parti socialiste pour les élections législatives de 1997*. Nærværende introduktion til Mangfoldighedens venstre rummer en betoning af regeringens evne til at finde et økonomisk råderum inden for EU, der er i overensstemmelse med analysen hos Clift 2003, men til gengæld fremhæves her, at harmonien mellem de rødes økonomiske politik og EU var betinget af opadgående konjunkturer. Endelig indebar indsættelsen af Laurent Fabius en afgørende politisk korrektion, der udløste centrifugale kræfter i mangfoldighedens Venstre og bragte Frankrig på kollisionskurs med EU jf. Cécile Amar et Ariane Chemin, *Jospin & Cie. Histoire de la gauche plurielle*, Paris: 2002.

Søren Kolstrup

Ph.d. i historie og fhv. lektor,

Syddansk Universitet